

GIỮ GÌN VÀ PHÁT HUY CÁC GIÁ TRỊ GIA ĐÌNH VIỆT NAM TRONG BỐI CẢNH MỚI

★ TS TRẦN THỊ HỒNG

*Viện Nghiên cứu Con người, Gia đình và Giới,
Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam*

- **Tóm tắt:** Bài viết tổng hợp các phương thức giữ gìn, phát huy và lan tỏa giá trị gia đình trong thực tiễn; đồng thời chỉ ra những vấn đề cần quan tâm trong bối cảnh chuyển đổi số. Từ đó, gợi mở việc ứng dụng công nghệ số trong việc giữ gìn, chia sẻ các giá trị gia đình.
- **Từ khóa:** gia đình; giữ gìn và phát huy; giá trị gia đình; chuyển đổi số.

Preserving and promoting Vietnamese family values in the new context

- **Abstract:** This article summarizes methods for preserving, promoting, and spreading family values in practice; and points out issues that need attention in the context of digital transformation. At the same time, it suggests the application of digital technology in preserving and sharing family values.
- **Keywords:** family; preservation and promotion; family values; digital transformation.

1. Mở đầu

Gia đình là tế bào của xã hội, có vai trò đặc biệt quan trọng trong nuôi dưỡng, giáo dục, bồi dưỡng, rèn luyện mỗi người trở thành những công dân có ích cho xã hội. Trong nhiều năm qua, Đảng và Nhà nước đã có các chủ trương, chính sách lớn về giữ gìn và phát huy hệ giá trị văn hóa gia đình Việt Nam. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII của Đảng đã nêu rõ định hướng: “Xây dựng gia đình no ấm, bình đẳng, tiến bộ và hạnh phúc, làm cho gia đình thực sự là tế bào lành mạnh của xã hội, là tổ ấm của mỗi người. Phát huy trách nhiệm của gia đình trong việc lưu truyền những giá trị văn hóa dân tộc từ thế hệ này sang thế hệ khác”⁽¹⁾. Nghị quyết Trung ương 5 khóa VIII (năm 1998) về xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc xác định: “Giữ gìn và phát huy

đạo lý tốt đẹp của gia đình Việt Nam”⁽²⁾. Đại hội XII của Đảng (năm 2016) nêu rõ: “Phát huy giá trị truyền thống tốt đẹp, xây dựng gia đình no ấm, tiến bộ, hạnh phúc, văn minh”⁽³⁾.

Trong bối cảnh chuyển đổi số trên mọi phương diện, từ kinh tế, chính trị đến văn hóa, giáo dục..., cùng sự tác động của quá trình toàn cầu hóa, đô thị hóa và sự phát triển nhanh chóng của khoa học - công nghệ, gia đình vẫn giữ vai trò là thiết chế xã hội cơ bản ở Việt Nam. Không thể phủ nhận, công nghệ số đã mở rộng khả năng duy trì mối liên hệ giữa các thành viên trong gia đình, đặc biệt trong bối cảnh di cư, đô thị hóa và sự phân tán không gian sống. Mạng xã hội đã giúp duy trì liên lạc thường xuyên, đồng thời tạo điều kiện chia sẻ thông tin, cảm xúc và hỗ trợ nhau trong cuộc sống hằng ngày. Ngoài ra, công nghệ còn góp phần bảo tồn ký

ức và giá trị văn hóa gia đình thông qua việc lưu trữ ảnh, video và các tài liệu truyền thống ở dạng số hóa.

Tuy nhiên, sự phát triển của công nghệ đang có những tác động tiêu cực đến việc giữ gìn và phát huy các giá trị gia đình. Việc lạm dụng công nghệ, đặc biệt là thiết bị di động, mạng xã hội, trò chơi trực tuyến đang dẫn đến sự suy giảm tương tác trực tiếp giữa các thành viên, giảm chất lượng giao tiếp và tiềm ẩn nguy cơ xa cách trong gia đình. Trong bối cảnh công nghệ phát triển, giới trẻ có xu hướng bị “thao túng” bởi các thông tin nhanh, có giá trị giải trí tức thì hơn là những giá trị truyền thống được truyền tải bởi các thành viên gia đình. Thực tế này đặt ra yêu cầu cấp thiết cần quan tâm đến việc giữ gìn và phát huy giá trị gia đình trong bối cảnh mới.

2. Nội dung

2.1. Tầm quan trọng của việc giữ gìn và phát huy các giá trị gia đình Việt Nam trong bối cảnh mới

Gia đình Việt Nam từ lâu đã được xây dựng trên nền tảng những giá trị truyền thống tốt đẹp như: lòng yêu thương, hiếu nghĩa, tôn trọng người lớn tuổi, sống nhân ái và có trách nhiệm. Các giá trị này không chỉ là cốt lõi trong đời sống gia đình mà còn góp phần định hình bản sắc văn hóa dân tộc, tạo nên sự ổn định và phát triển của xã hội. Sự tôn trọng gia đình và ý thức xây dựng, giữ gìn gia đình bền vững là một giá trị đã tồn tại lâu dài cùng với sự thăng trầm của đất nước và dân tộc⁽⁴⁾. Chính những chuẩn mực đạo đức, giá trị truyền thống tốt đẹp của gia đình

Việt Nam đã hun đúc thành gia đạo, gia phong, gia lễ, tạo cho gia đình nền tảng vững chắc, trở thành hạt nhân của xã hội, là nơi nuôi dưỡng, giữ gìn, phát huy các giá trị tốt đẹp của dân tộc. Tuy nhiên, trong bối cảnh đất nước đang hội nhập sâu rộng với thế giới, cùng với sự phát triển nhanh chóng của kinh tế thị trường, đô thị hóa, sự bùng nổ của công nghệ và truyền thông, các giá trị truyền thống của gia đình Việt Nam đang đối diện với nhiều thách thức. Nhiều cuộc khảo sát và nghiên cứu xã hội học đã đưa ra cảnh báo nguy cơ đánh mất giá trị truyền thống của gia đình, dân tộc khi những giá trị truyền

thống tuy có lịch sử lâu đời nhưng thường không hấp dẫn với đời sống hiện đại, nhất là với giới trẻ. Các giá trị văn hóa mới của thế giới được du nhập nếu không có sự chọn lọc sẽ lấn át giá trị cũ, lâu dần sẽ thay thế giá trị của dân tộc và làm mất đi bản sắc văn hóa dân tộc⁽⁵⁾.

Tình trạng suy giảm sự gắn bó giữa các thế hệ, mai một đạo lý ứng xử trong gia đình, gia tăng bạo lực gia đình, ly hôn (đặc biệt là ở nhóm người trẻ tuổi), lối sống thực dụng và cá nhân hóa... cho thấy nguy cơ mai một các giá trị cốt lõi của gia đình truyền thống. Hệ lụy kéo theo là sự gia tăng các vấn đề về suy giảm đạo đức, nhân cách, thiếu định hướng giáo dục con cái, ảnh hưởng trực tiếp đến chất lượng nguồn nhân lực và sự phát triển bền vững của đất nước.

Kinh nghiệm của nhiều quốc gia trên thế giới đã chứng minh, không một quốc gia nào có thể phát triển bền vững nếu như các giá trị đạo đức

Gia đình Việt Nam từ lâu đã được xây dựng trên nền tảng những giá trị truyền thống tốt đẹp như: lòng yêu thương, hiếu nghĩa, tôn trọng người lớn tuổi, sống nhân ái và có trách nhiệm. Các giá trị này không chỉ là cốt lõi trong đời sống gia đình mà còn góp phần định hình bản sắc văn hóa dân tộc, tạo nên sự ổn định và phát triển của xã hội.

truyền thống của dân tộc đó bị xem nhẹ, phủ định hoặc bị lãng quên. Khi các giá trị gia đình không được giữ gìn và phát huy, mối quan hệ gia đình có nguy cơ trở nên lỏng lẻo, hạnh phúc của gia đình có thể bị đe dọa.

Tại Nhật Bản, nhiều học giả của quốc gia này đã nhận định, gia đình Nhật Bản đang trải qua những biến đổi sâu sắc và đối mặt với những khủng hoảng tiềm ẩn trong mối quan hệ giữa các thành viên gia đình. Dù nhiều gia đình vẫn đang duy trì hình thức gia đình hạt nhân nhưng lại thiếu đi những tương tác gắn kết vốn có của gia đình truyền thống khi người chồng thường xuyên làm việc tăng ca, người vợ đảm nhận phần lớn công việc chăm sóc con cái, còn trẻ em bận rộn với lịch học. Kết quả là bữa cơm chung của cả gia đình chỉ diễn ra một đến hai lần mỗi tuần, điều vốn rất xa lạ với nếp sống gia đình truyền thống Nhật Bản. Việc người chồng liên tục phải làm việc ngoài giờ hoặc đi công tác khiến đời sống vợ chồng gần như tách biệt. Có học giả đã gọi hiện tượng này là “ly hôn trong nhà” dù hôn nhân tồn tại về mặt pháp lý nhưng chức năng gia đình bị suy giảm rõ rệt⁽⁶⁾.

Ở một khía cạnh khác, giới trẻ Nhật Bản có xu hướng thể hiện sự thờ ơ ngày càng lớn đối với hôn nhân. Dựa trên cuộc khảo sát của Chính phủ với 20.000 người tham gia, số liệu được công bố trong báo cáo năm 2022 với chủ đề “Hôn nhân và Gia đình trong kỷ nguyên sống 100 năm: Ứng xử trước những biến đổi và thách thức của gia đình” cho biết, khoảng 25% nam giới và phụ nữ ở độ tuổi 30 cho biết họ không có ý định kết hôn. Tỷ lệ này cũng đúng với 14% phụ nữ ở độ tuổi 20 và 19% nam giới ở độ tuổi 20. Khi được hỏi về lý do, phần lớn cho biết họ không cảm thấy cần thiết phải sống trong khuôn khổ của hôn nhân, mà có thể cân nhắc các hình thức gắn kết và quan hệ khác⁽⁷⁾.

Những dữ liệu trên cho thấy sự bền vững của gia đình tại Nhật Bản đang chịu sức ép lớn từ nhịp sống hiện đại, sự suy giảm tương tác trong gia đình và sự thay đổi giá trị của thế hệ trẻ. Đây là bài học sâu sắc cho nhiều quốc gia, trong đó có Việt Nam về tầm quan trọng của việc gìn giữ và phát huy các giá trị gia đình truyền thống trong bối cảnh xã hội có những biến đổi nhanh chóng.

Hàn Quốc cũng đang đối mặt với những vấn đề tương tự liên quan đến xu hướng kết hôn muộn hoặc không kết hôn và tỷ lệ sinh thấp. Theo Cơ quan Thống kê Hàn Quốc, độ tuổi kết hôn lần đầu trung bình của phụ nữ đã tăng từ 24,8 tuổi năm 1990 lên 31,1 tuổi năm 2023. Bên cạnh đó, ngày càng nhiều người lựa chọn không kết hôn, dẫn đến tỷ lệ hộ gia đình chỉ có một người tăng nhanh chóng, chiếm 33,4% tổng số hộ năm 2022. Thực trạng này có mối liên hệ chặt chẽ với những thay đổi trong cấu trúc và giá trị gia đình. Trong nhiều thập kỷ qua, mô hình gia đình truyền thống ở Hàn Quốc vốn coi trọng gia đình đông con, nhiều thế hệ cùng chung sống và chia sẻ trách nhiệm chăm sóc người già, nuôi dạy trẻ nhỏ, đã dần được thay thế bởi mô hình gia đình hạt nhân phổ biến hơn⁽⁸⁾.

Cùng với tiến trình hiện đại hóa và đô thị hóa, cá nhân ngày càng ưu tiên mục tiêu của riêng mình hơn là các nghĩa vụ, trách nhiệm đối với gia đình. Bên cạnh đó, giá trị về bình đẳng và sẻ chia giữa vợ và chồng trong đời sống gia đình không được bảo đảm khi phụ nữ ngày càng tham gia sâu hơn vào thị trường lao động, nhưng vẫn buộc phải gánh vác phần lớn trách nhiệm chăm sóc và công việc gia đình. Sự bất bình đẳng này tạo ra mâu thuẫn giữa nhu cầu phát triển cá nhân và nghĩa vụ gia đình, làm cho nhiều phụ nữ trẻ cảm thấy hôn nhân và sinh con là lựa chọn rủi ro, thiếu công bằng.

Vì vậy, việc giữ gìn và phát huy các giá trị truyền thống của gia đình Việt Nam đóng vai trò quan trọng trong sự nghiệp phát triển đất nước bền vững⁽⁹⁾.

Ở mỗi giai đoạn phát triển của lịch sử, các giá trị truyền thống thường có những biến đổi nhất định về nội dung để phù hợp với bối cảnh mới. Và các giá trị văn hóa gia đình Việt Nam chắc chắn không nằm ngoài xu thế đó. Ví dụ, giá trị hạnh phúc ngày nay không chỉ được coi là sự

hy sinh không tính toán của cá nhân vì lợi ích chung của gia đình, cộng đồng mà còn bao hàm cả việc cá nhân tìm thấy sự thỏa mãn tối đa các nhu cầu của mình trong gia đình, từ đó cũng sẽ có sẽ cống hiến, chia sẻ nhiều nhất cho gia đình⁽¹⁰⁾. Vì thế, truyền thống gia đình là rất cần thiết trong quá trình trưởng thành và phát triển của mỗi

thành viên trong gia đình. Việc phổ biến các giá trị đó với những nội dung cụ thể trong từng giai đoạn phát triển của gia đình gắn với sự phát triển của đất nước sẽ giúp cho thế hệ trẻ hiểu bối cảnh, sự biến đổi và không bài xích, cho rằng những giá trị đó là lỗi thời, quay lưng lại các giá trị truyền thống. Đó cũng là cách để thế hệ trẻ tiếp thu và tiếp tục giữ gìn các giá trị gia đình truyền thống.

2.2. Thực tế giữ gìn, phát huy các giá trị của gia đình ở Việt Nam và những vấn đề đặt ra trong bối cảnh mới

Giữ gìn và phát huy giá trị gia đình Việt Nam được Đảng và Nhà nước đặc biệt quan tâm trong

suốt quá trình xây dựng và phát triển đất nước. Phong trào xây dựng “Gia đình văn hóa” được khơi nguồn năm 1960 với định hướng xây dựng gia đình “ấm no”, “hạnh phúc”⁽¹¹⁾. Bước vào thời kỳ đất nước đổi mới, các giá trị “no ấm”, “hòa thuận”, “tiến bộ” được định hướng trong xây dựng gia đình. Khi đất nước bước vào thời kỳ hội nhập quốc tế sâu rộng, giá trị bình đẳng được bổ sung và tiếp tục nhấn mạnh yếu tố hạnh phúc để chỉ đạo định hướng xây dựng gia đình “no

ấm”, “bình đẳng”, “tiến bộ”, “hạnh phúc”. Ngày nay, với sự phát triển mạnh mẽ của cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư, Đảng tiếp tục kế thừa và nâng cao hơn nữa quan điểm chỉ đạo về xây dựng gia đình “no ấm”, “tiến bộ”, “hạnh phúc”, “văn minh”.

Những năm qua, việc giữ gìn và phát huy các giá trị truyền thống của gia đình Việt Nam đã

được triển khai lồng ghép trong nhiều hoạt động, chương trình của quốc gia và địa phương.

Phong trào “Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa” bắt đầu được triển khai thực hiện từ năm 2000 đã bao quát nhiều lĩnh vực của đời sống xã hội, trong đó có phong trào xây dựng gia đình văn hóa. Phong trào hướng đến xây dựng các gia đình văn hóa tiêu biểu trở thành những nhân tố tích cực, quan trọng trong việc bảo vệ, giữ gìn các giá trị đạo đức, thuần phong mỹ tục, văn hóa truyền thống tốt đẹp của dân tộc trước các tác động của mặt trái cơ chế thị trường. Mục tiêu giai đoạn 2021 - 2026 tiếp tục được đặt ra yêu cầu là 80% gia đình vùng đồng

Khi đất nước bước vào thời kỳ hội nhập quốc tế sâu rộng, giá trị bình đẳng được bổ sung và tiếp tục nhấn mạnh yếu tố hạnh phúc để chỉ đạo định hướng xây dựng gia đình “no ấm”, “bình đẳng”, “tiến bộ”, “hạnh phúc”. Ngày nay, với sự phát triển mạnh mẽ của cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư, Đảng tiếp tục kế thừa và nâng cao hơn nữa quan điểm chỉ đạo về xây dựng gia đình “no ấm”, “tiến bộ”, “hạnh phúc”, “văn minh”.

bằng, 60% gia đình vùng đồng bào dân tộc thiểu số và miền núi, hải đảo, biên giới giữ vững danh hiệu gia đình văn hóa, tiêu biểu, hạnh phúc⁽¹²⁾.

Tiếp đến là Chương trình giáo dục đời sống gia đình đến năm 2020 được Thủ tướng Chính phủ phê duyệt tại Quyết định số 1028/QĐ-TTg ngày 08-6-2016 hướng tới xây dựng con người Việt Nam “có nhân cách, có lối sống tốt đẹp, lành mạnh” góp phần xây dựng gia đình Việt Nam no ấm, bình đẳng, tiến bộ, hạnh phúc. Đến ngày 19-01-2022, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 96/QĐ-TTg phê duyệt Chương trình giáo dục đạo đức, lối sống trong gia đình đến năm 2030. Trên cơ sở đó, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch ban hành Quyết định số 4843/QĐ-BVHTTDL 08-12-2017 về Ban hành thí điểm “Bộ tiêu chí ứng xử trong gia đình”. Ngày 28-01-2022, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch chính thức ban hành “Bộ tiêu chí ứng xử trong gia đình” theo Quyết định số 224/QĐ-BVHTTDL.

Bộ tiêu chí xác định tiêu chí ứng xử chung trong gia đình là: tôn trọng, bình đẳng, yêu thương, chia sẻ và các tiêu chí ứng xử với từng mối quan hệ gia đình: vợ chồng thủy chung, nghĩa tình; ông bà, cha mẹ phải gương mẫu, yêu thương con cháu; con cháu phải hiếu thảo, lễ phép với cha mẹ, ông bà; anh, chị, em phải hòa thuận chia sẻ. Bộ tiêu chí cũng đã đưa ra nguyên tắc cụ thể cho từng tiêu chí. Ví dụ, nguyên tắc “yêu thương” là có tình cảm gắn bó, quan tâm chăm sóc nhau. Hay “chung thủy” là vợ chồng cùng nhau xây dựng hôn nhân bền vững, không vi phạm chế độ hôn nhân một vợ một chồng. Bộ tiêu chí hướng tới mục tiêu nâng cao nhận thức về xây dựng, giữ gìn hạnh phúc bền vững của mỗi gia đình, khơi gợi tình yêu thương, chia sẻ trách nhiệm giữa các thành viên gia đình trong xây dựng gia đình no ấm, tiến bộ, hạnh phúc,

văn minh, làm nền tảng xây dựng cộng đồng hạnh phúc, quốc gia phồn thịnh, hạnh phúc.

Ngày 07-10-2024, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch đã ban hành Quyết định số 2955/QĐ-BVHTTDL về việc “Tổ chức tuyên truyền Bộ tiêu chí ứng xử trong gia đình trên phương tiện truyền thông đại chúng” và đặt mục tiêu đến năm 2025 đạt 70% hộ gia đình được tuyên truyền, vận động, đăng ký thực hiện Bộ tiêu chí ứng xử trong gia đình.

Việc phát huy các giá trị gia đình cũng được chú trọng thông qua các dự án, hoạt động truyền thông về các giá trị tốt đẹp trong mối quan hệ gia đình hoặc lồng ghép các giá trị gia đình vào trong hoạt động của các mô hình, câu lạc bộ có nội dung xây dựng gia đình hạnh phúc do Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch hay Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam và một số tổ chức khác hướng dẫn thực hiện. Các mô hình, câu lạc bộ có nhiều tên gọi khác nhau như: câu lạc bộ xây dựng gia đình hạnh phúc, bền vững hay mô hình, câu lạc bộ phòng, chống bạo lực gia đình...

Hàng năm, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch hướng dẫn các địa phương tổ chức Ngày Gia đình Việt Nam (ngày 28-6). Qua đó, các hoạt động truyền thông về giá trị gia đình được nhiều tổ chức, địa phương trên toàn quốc triển khai với nhiều hình thức đa dạng như: thông tin trên báo chí, truyền hình, tổ chức các cuộc thi, sân khấu hóa, triển lãm ảnh, trưng bày bảo tàng...

Nhìn chung, các chương trình đã đạt được những hiệu quả nhất định trong mục tiêu xây dựng nền tảng đạo đức bền vững trong xã hội thông qua gia đình. Tuy nhiên, còn có những khoảng trống, bất cập cần tiếp tục cải thiện.

Thứ nhất, những giá trị gia đình Việt Nam được định hình thông suốt và thống nhất trên các văn bản của Nhà nước trong những năm qua là “ấm no”, “bình đẳng”, “tiến bộ”, “hạnh phúc”

“văn minh” nhưng nội hàm của vấn đề ít được trình bày một cách rõ ràng, cụ thể. Trên thực tế, trong quan niệm và thực hành của gia đình, các giá trị này có nhiều biểu hiện cụ thể, đa dạng theo từng bối cảnh xã hội. Bên cạnh đó, các giá trị gia đình được truyền thông hằng năm nhưng chủ yếu tập trung truyền thông theo đợt và thường vào Ngày Gia đình Việt Nam.

Thứ hai, thực tiễn triển khai phong trào “Gia đình văn hóa” ở nhiều địa phương cho thấy nhiều bất cập khi không ít địa phương hành chính hóa quy trình bình xét, chạy theo chỉ tiêu để đạt “Thôn văn hóa”, dẫn đến tình trạng “ép đạt”, loại bỏ hộ nghèo hoặc chấm điểm hình thức cho gia đình văn hóa. Thực tế có gia đình được công nhận “gia đình văn hóa” nhiều năm liền nhưng chính chủ hộ không hay biết, trong khi những gia đình thực sự gương mẫu lại từ chối danh hiệu này vì cho rằng nó không còn phản ánh đúng giá trị truyền thống của gia đình. Những bất cập này khiến phong trào mất đi ý nghĩa ban đầu, biến danh hiệu Gia đình văn hóa thành gánh nặng hành chính và làm giảm niềm tin của người dân⁽¹³⁾.

Thứ ba, các dự án, chương trình chưa tận dụng tốt nền tảng số để truyền thông hiệu quả, đặc biệt tới giới trẻ. Công tác đẩy mạnh ứng dụng công nghệ thông tin và chuyển đổi số trong giáo dục lý tưởng, đạo đức, lối sống trong gia đình được đề cập đến trong Chương trình giáo dục đạo đức, lối sống trong gia đình đến năm 2030 (Quyết định số 96/QĐ-TTg) song chưa mang lại hiệu quả như mong đợi. Cho đến nay, chưa có nền tảng dữ liệu số hóa hệ thống đầy đủ về giá trị gia đình qua các thời kỳ. Chỉ có thể tìm thấy một vài nội dung liên quan đến giá trị gia đình trong thông tin ở một số nền tảng như: chuyên mục Gia đình trên cổng thông tin Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch

(<https://bvhttdl.gov.vn/gia-dinh.htm>). Trang này cung cấp thông tin về các hoạt động, chính sách liên quan đến gia đình tại Việt Nam. Hoặc chuyên đề trưng bày trên trang thông tin của Bảo tàng Phụ nữ Việt Nam (<https://baotang-phunu.org.vn>).

2.3. Một số đề xuất nhằm giữ gìn, phát huy các giá trị gia đình Việt Nam trong bối cảnh mới

Trong bối cảnh chuyển đổi số, việc giữ gìn và lan tỏa các giá trị gia đình Việt Nam đòi hỏi cách tiếp cận mới, kết hợp giữa tư duy di sản, tiếp cận cộng đồng và ứng dụng công nghệ hiện đại.

Thứ nhất, hoàn thiện chính sách pháp luật về hôn nhân và gia đình, bình đẳng giới, phòng chống bạo lực gia đình, bảo vệ quyền trẻ em, đồng thời nâng cao hiệu quả thực thi các chính sách liên quan đến các nội dung trên trong thực tiễn. Xây dựng môi trường văn hóa, xã hội lành mạnh bằng cách phát triển các thiết chế văn hóa, cộng đồng, câu lạc bộ; tăng cường truyền thông về lối sống lành mạnh, tích cực, văn minh; kiểm soát ảnh hưởng tiêu cực từ mạng xã hội và các sản phẩm văn hóa độc hại cho đời sống trẻ em và gia đình.

Thứ hai, tăng cường nghiên cứu và đưa ra các dự báo về biến đổi mô hình gia đình trong bối cảnh đô thị hóa, già hóa dân số, hội nhập quốc tế và chuyển đổi số, góp phần để mọi gia đình thích ứng hiệu quả với sự biến đổi nhanh chóng của đời sống xã hội hiện nay.

Thứ ba, cần xây dựng phương pháp thu thập tư liệu gia đình kết hợp giữa hình ảnh, hiện vật và câu chuyện kể. Việc chụp ảnh, quay video, ghi âm lời kể của người cao tuổi và các nhân chứng lịch sử trong gia đình cho phép ghi lại ký ức văn hóa một cách sinh động và chân thực, tạo nguồn tư liệu quý cho nghiên cứu và giáo dục. Hiện vật gia đình bao gồm cả đồ dùng sinh

hoạt truyền thống (ví dụ: những bức thư thời chiến, tem phiếu thời bao cấp, ảnh cưới của các thế hệ...) cần được số hóa để bảo đảm khả năng lưu trữ và phục dựng lâu dài. Những dữ liệu này không chỉ phản ánh đời sống gia đình mà còn giúp tái hiện những giai đoạn lịch sử, những chuyển biến xã hội thông qua lăng kính gia đình - một phương thức tiếp cận giàu giá trị nhân văn.

Trên cơ sở đó, cần phát triển các nền tảng số chuyên biệt cho việc lưu trữ, gìn giữ và phổ biến tư liệu về giá trị gia đình Việt Nam. Đây có thể là hệ thống thư viện số, bảo tàng số về gia đình Việt Nam hoặc nền tảng dữ liệu mở dành cho nhà nghiên cứu, học sinh, sinh viên và công chúng. Việc đưa các câu chuyện gia đình lên môi trường số không chỉ góp phần bảo tồn di sản văn hóa phi vật thể, tạo điều kiện để các thế hệ sau dễ dàng tiếp cận mà còn giúp lan tỏa các chuẩn mực đạo đức và lối sống lành mạnh trong xã hội.

Thứ tư, cần xây dựng bộ tài liệu số phục vụ giáo dục giá trị gia đình trong nhà trường và ở cộng đồng. Bộ tài liệu này có thể bao gồm các bài giảng số, bộ sưu tập hình ảnh, video, hiện vật gia đình, các câu chuyện được số hóa. Đây là cách tiếp cận phù hợp để giúp thế hệ trẻ hiểu về cội nguồn, nhận diện sự thay đổi của gia đình Việt Nam qua các thời kỳ, đồng thời khuyến khích học sinh, sinh viên và các thành viên gia đình tự khám phá, ghi lại ký ức của gia đình. Việc đưa nội dung này vào giáo dục trong Nhà trường và cộng đồng sẽ góp phần củng cố đạo đức, lối sống văn hóa và trách nhiệm xã hội cho thế hệ trẻ trong bối cảnh chuyển đổi số.

Thứ năm, việc sử dụng mạng xã hội và công nghệ truyền thông cũng sẽ có tác động mạnh mẽ đến việc lan tỏa giá trị gia đình. Phương thức này phù hợp với bối cảnh văn hóa và nhu cầu tiếp nhận của giới trẻ Việt Nam nhằm khơi dậy

sự quan tâm của toàn xã hội đối với giá trị gia đình. Ứng dụng công nghệ số vào bảo tồn và phát huy giá trị gia đình Việt Nam không chỉ là giải pháp kỹ thuật mà còn là chiến lược văn hóa - xã hội quan trọng. Đây là cách thức kết nối truyền thống với hiện đại, gắn kết các thế hệ người Việt, tăng cường ý thức về cội nguồn, và góp phần xây dựng nền tảng đạo đức - văn hóa vững chắc cho sự phát triển bền vững của đất nước trong kỷ nguyên số.

3. Kết luận

Trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế hiện nay, giá trị gia đình vẫn giữ vị trí trung tâm trong cấu trúc xã hội và đóng vai trò quyết định đối với sự phát triển của con người. Nhiều quốc gia trên thế giới trong đó có Việt Nam đều nhận thức được việc gìn giữ và phát huy giá trị gia đình không chỉ là vấn đề văn hóa - xã hội mà còn là điều kiện để bảo đảm sự ổn định, gắn kết cộng đồng và phát triển bền vững. Vì vậy, các chính sách, mô hình và sáng kiến nhằm gìn giữ và phát huy các giá trị gia đình luôn được quan tâm và triển khai một cách linh hoạt, phù hợp với bối cảnh hiện đại hóa và sự chuyển đổi mạnh mẽ của xã hội số.

Tại Việt Nam, việc lưu giữ, bảo tồn những giá trị văn hóa gia đình tốt đẹp luôn được xem là nền tảng, cốt lõi cho sự phát triển bền vững của cộng đồng, xã hội. Tuy nhiên, hoạt động tư liệu hóa vẫn bị phân tán và thiếu tính hệ thống. Nhiều tư liệu quý trong cộng đồng gồm: ảnh, thư tịch, hiện vật, câu chuyện truyền qua nhiều đời vẫn chưa được khai thác đúng mức. Đặc biệt, những nhân chứng sống là thế hệ ông - bà, cha - mẹ từng trực tiếp góp phần hình thành, gìn giữ và lan tỏa các giá trị gia đình truyền thống đang ngày một ít đi. Nếu không kịp thời ghi chép, lưu giữ và số hóa những "ký ức" này để bảo tồn thì nguy cơ đứt gãy trong dòng chảy giá

trị văn hóa gia đình Việt Nam là điều khó tránh khỏi. Bên cạnh đó, việc ứng dụng công nghệ số trong truyền thông và giáo dục các giá trị gia đình vẫn còn rời rạc, thiếu sự kết nối và chưa tạo được sức lan tỏa rộng rãi trong cộng đồng.

Trong bối cảnh chuyển đổi số quốc gia đang được thúc đẩy mạnh mẽ, cần xác định công nghệ như một công cụ đồng hành trong giữ gìn và phát huy giá trị gia đình. Các nền tảng số hỗ trợ giáo dục kỹ năng sống, nền tảng kết nối thế hệ, diễn đàn chia sẻ kinh nghiệm làm cha - mẹ, nền tảng lưu giữ tư liệu gia đình... trở thành thành tố quan trọng của chiến lược chuyển đổi số quốc gia, góp phần xây dựng không gian số lành mạnh, nhân văn, an toàn cho mỗi gia đình Việt Nam, tạo điều kiện để giữ gìn và lan tỏa hệ giá trị gia đình, “di sản tinh thần” quý báu của dân tộc Việt Nam trong thời đại mới □

Ngày nhận bài: 03-7-2025.

Ngày bình duyệt: 20-12-2025;

Ngày duyệt đăng: 27-01-2026.

Email: hong_xhh@yahoo.com

(1) ĐCSVN: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2016, tr.128.

(2) ĐCSVN: *Báo cáo Chính trị của Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khóa VII) tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII của Đảng*, Hà Nội, 2017.

(3) Ban Chấp hành Trung ương Đảng: *Nghị quyết số 03-NQ/TW ngày 16-7-1998 tại Hội nghị Trung ương 5 (khóa VIII) về xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc*, Hà Nội, 1998.

(4) Xem: Nguyễn Trọng Chuẩn: “Các giá trị truyền thống trước sự thâm định và thách thức của thời đại trong bối cảnh toàn cầu hóa”, Sách “*Giá trị truyền thống trước những thách thức của toàn cầu hóa*”.

Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2002, tr.12.

(5) Xem: Nguyễn Tài Thư: “Khả năng phát triển giá trị truyền thống Việt Nam trước xu thế toàn cầu hóa”. Sách “*Giá trị truyền thống trước những thách thức của toàn cầu hóa*”, Sđd, tr.177.

(6) S.M. Ali Reza, Abdullah-AI-Mirntun: *Patterns of Japanese Families: Change and Continuity, in Perspectives in Social Science: a compilation volume of seminar papers*. Centre for Advanced Research in Social Sciences, University of Dhaka, Volume 11 May 2015, pp. 07 - 16.

(7) Amélie Geeraert: *Changing Perceptions of Marriage in Japan*, <https://kokoro-jp.com>, June 28, 2022.

(8) IMLIAKUM K JAMIR: *Impact Of Low Birth Rates On South Korea's Economic Hierarchy*. International Journal of Creative Research Thoughts (IJCRT), Volume 13, Issue 5 May 2025 | ISSN: 2320-2882.

(9) Xem: Nguyễn Đình Tường: “Một số suy nghĩ về việc giữ gìn và phát huy giá trị đạo đức truyền thống ở Việt Nam hiện nay”. Sách “*Giá trị truyền thống trước những thách thức của toàn cầu hóa*”, Sđd, tr.344.

(10) Xem: Đặng Hữu Toàn: “Hướng các giá trị đạo đức truyền thống theo hệ chuẩn giá trị Chân - Thiện - Mỹ trong bối cảnh toàn cầu hóa và phát triển kinh tế thị trường”. Sách “*Giá trị truyền thống trước những thách thức của toàn cầu hóa*”, Sđd, tr.359.

(11) Xem: Mai Hồng: *Về nơi khởi nguồn phong trào “Gia đình văn hóa”*, <https://baochinhphu.vn>, ngày 28-6-2013.

(12) Thủ tướng Chính phủ: *Quyết định số 2214/QĐ-TTg ngày 28-12-2021 về Phê duyệt Chương trình thực hiện phong trào “Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa” giai đoạn 2021 - 2026*.

(13) Xem: Lê Hùng: *Đằng sau những tấm giấy khen “Gia đình văn hóa”*: Khi danh hiệu trở thành chỉ tiêu thi đua, <https://lsvn.vn>, ngày 28-11-2025.